

HÄVINNEEN ÄÄNI - Jaakko Päivärinta kansanvalistajana

**Eero Rautavirta (1997)
Jaakko Päivärinta -
kan-sanvalisttajapappi.
Suomen Kansanopisto-
yhdistys.**

Vapaan kansansivistystyön historia Suomessa aikaa vuodesta 1874. Silloin aloitti toimintansa Kansanvalistusseura. Seuran ensimmäiseksi sihteeriksi ja toiminnanjohtajaksi valittiin Jaakko Päivärinta. Hän oli koulutukseltaan teologi ja yksi keskeisistä seuran perustamiseen johtaneen kehityksen arkkitehteistä. Seuraavina vuosina hän tuli vaikuttamaan Kansanvalistusseurassa tekemänsä työn lisäksi ja sen välityksellä aktiivisesti myös kansanopisto-aatteen sisällyttämisestä ja käytännön toimintaperiaatteista maassa virinneeseen keskusteluun.

Huolimatta näkyvästä toiminnastaan suomalaisen kansansivistystyön käynnistymisvaiheissa, on Jaakko Päivärinta jäänyt suurelle yleisölle ja isolle osalle alan asiantuntijotakin varsin tuntemattomaksi henkilöksi. Keski-Suomen Opiston palveluksessa elämäntyönsä tehnyt rehtori, evp. Eero Rautavirta on nyt tehnyt lopun tästä tuntemattomuudesta ja tuonut Päivärinnan sivistystyön historiasta kiinnostuneiden ulottuville. Hänen vuoden 1997 lopulla ilmestynyt teoksensa "Jaakko Päivärinta - kansanvalistajapappi" valaisee mielenkiintoisella tavalla tutkimuskohteensa toimintaa

sekä kansansivistäjänä että papina.

Päivärinnan sivistyskäsitys

Keskeinen syy Päivärinnan tuntemattomaksi jäämiseen on todennäköisesti hänen edustamansa sivistyskäsityksen joutuminen tappiolle kilpailussa Tanskasta muihin Pohjoismaihin levinneen "grundtvigilaisen" näkemyksen kanssa. Päivärinnan toiminta on siten vähemmistöön jääneen osapuolen historiaa ja mielenkiinto! muun muassa juuri tästä lähtökohdasta.

Päivärinnan fennomanisesta liikkeestä - ennen muuta Snellmanista ja Yrjö-Koskiselta - omaksumasta kansallisesta herätyksestä ja siihen liittyvästä kansansivistysidealismista kertoo jo hänen tekemänsä sukunimen muutos. Päivärinta - päivän puoleinen, aurinkoinen pelto tai vainio - kuten Eero Rautavirta nimen sisällön selittää - oli vapaa suomennos ruotsinkielisestä nimestä Swan. Suomennos on agaariryhteiskunnan ajatusmaailmalle ominainen luonnon kasvun ja henkisen kasvun, aineellisen ja henkisen hyvän, toisiinsa yhdistävä allegoria.

Vaikka Päivärinta oli suomalaisuusmies ja kansanvalistaja henkeen ja vereen, ennen muuta hän oli sielultaan pappi. Kristillinen elämäkäsitys muovasi voimakkaasti hänen näkemyksiään kansanvalistustyön

aatteellisesta ja henkisestä sisällyttämisestä sekä tehtävistä. Päivärinnan käsityksen mukaan kansansivistystyön tuli kulkea kirkon suorassa ohjauksessa. Sen tuli olla tavallaan osa kirkon toimintaa. Uskonnon opetuksella tuli sen mukaisesti olla kaikessa sivistystyössä keskeinen asema. Rautavirran mukaan Päivärinnan edustama kirkolliskristillisen sivistystyön näkemys sai voimakkaita virikkeitä Ruotsissa vaikuttaneesta ja suomalaisen herännäisyyteen yhtymäkohtia omanneesta chartaulaisesta herätyksestä. Liikkeen vaikutuspiiriin joutumisen keskeinen syy vuorostaan oli avioliitto.

Vähemmistöläinen

Päivärinnan kristillisestä sivistyskäsityksestä myöskin johtui eriseuraisuus kansansivistystyön valtavirraksi nousemassa olleen grundtvigilaisuuden kanssa. Grundtvigilainen näkemys lähti siitä, että uskontoa ei tulisi opettaa opistoissa lainkaan, eikä valtakunnan kirkon tulisi olla ohjauksessa kansansivistystyön käytännön toteuttamisessa. Sen mukaisesti kristinusko oli mukana sivistystyössä siten, kuin se on ihmisten arkisessa elämässä yleensäkin. Kristinusko muodostaa arvopohjan, jonka ihmiset omaksuvat kulttuurisesta taustastaan ilman, että sitä tuli heille opettaa.

Kiistaa Päivärinnan ja grundtvigilaisen käsityskannan välillä

käytiin aluksi nimenomaan Kansanvalistusseurassa, joka oli otanut tehtäväkseen myös kansanopistotoiminnan käynnistämisen. Kansanvalistusseuran piirissä laadittiin tässä tarkoituksessa muun muassa kansanopistojen malliohjesääntö, jonka valmistelu luonnollisesti edellytti laajempien "sivistyspoliittisten" näkemysten määrittelyä. Päivärinnan keskeisenä opponenttina näissä keskusteluissa oli suomalaisen kansansivistystyön historian merkkimies Niilo Liakka, pitkäaikainen kansanopiston johtaja, joka myöhemmin toimi muun muassa opetusministerinä.

Päivärinnan jäämistä vähemmistöasemaan kuvaa hyvin se tosiasia, että hänen käsityksensä mukaisia, tai sitä lähelle tulevia, kristillisiä herätysliikeopistoja perustettiin ennen Suomen itsenäistymistä ainoastaan kaksi, kun maakuntaopistoiksi kutsuttujen grundtvigilaisten opistojen määrä oli samanaikaisesti kohonnut jo neljäänkymmeneen. Myös vuosisadan vaihteessa käynnistynyt työväenopistotoiminta vahvisti osaltaan samaa Päivärinnalle vierasta profaanin sivistyskäsityksen valta-asemaa.

Valistajapappina

Kansanvalistusseuran sihteerin tehtävät jäivät Päivärinnan osalta lyhytaikaisiksi. Sihteerin vastuulla olleen järjestön talouden hoitaminen ei ottanut sujuakseen. Epäselvyydet tilinpidossa saivat hänet luopumaan tehtävästä ja lähtemään seurakunnalliseen työhön, joka tosin vielä katkesi hetkeksi myös opetustehtävien hoitamisen vuoksi. Papin ura kulki Keski-Suomen ja Etelä-Savon kautta

Kanta-Hämeeseen Lammille, missä elämä päättyi kirkkoherrana 1902. Väliin mahtui myös lyhyt jakso säätyvaltiopäivillä.

Uusi ura ei kuitenkaan merkinnyt Päivärinnan luopumista kansansivistäjän roolista. Myös seurakuntatyön ohessa hän edelleen osallistui aktiivisesti kansansivistyspyrintöihin. Hän oli mukana maamiesseuratoiminnassa, kansanopistoa puuhaavana "matkasaarnaajana", lehtimiehenä ja vieläpä työväenyhdistystoiminnassakin. Työväenasiaa hän tarkasteli suomalaisen työväenliikkeen varhaisimman vaiheen wrightiläisyyden patriarkaalisisessa hengessä.

Uusi näkökulma

Eero Rautavirran "eläkevuosien harrastus" ansaitsee tunnustuksen. Teos on kirjoitettu historioitsijan otteella. Lähdelähtöinen lähestymistapa kulkee läpi teoksen, eikä kirjoittajan myötäelävä suhtautuminen tutkittavaansa missään vaiheessa muutu liian läheiseksi. Teos on myös kirjoitettu sujuvasti, hyvällä suomen kielellä. Joissakin kohden lähteiden sitaattit tosin tekevät tekstistä lukijalta tarkkuutta vaativan.

Puhtaasti kansansivistyshistorian näkökulmasta katsoen teos sisältää jossain määrin myös vähemmän kiintoisia aineksia. Tällaisia kohtia on esimerkiksi alkupuolella Päivärinnan henkilöhistoriaa valaisevissa taustaluvuissa ja loppupuolella Lammin kirkkoherrana läpikäydyn pappilan rakentamisprosessin kuvauksessa. Mutta koska teos on myös

Jaakko Päivärinnan elämäkerta, ovat nämäkin keskeisen teeman kannalta sivupoluilta tuntuvat jaksot pääosin perusteltuja.

Rautavirran työn erityisenä ansiona pidän sitä, että se valottaa Suomen kansansivistyshistorian alkuvaihetta yhden henkilön toiminnan kannalta. Tällainen lähestymistapa on alan laitos- ja instituutiohistoriapainotteisessa kirjallisuudessa varsin harvinainen. Rautavirta ei näe tutkimuskohdettaan vain yleisten virtausten tai aatteiden näkökulmasta, vaan yhden henkilön kokemuksista käsin. Tällä tavoin sivistystyön tulevaisuus näyttää Päivärinnan ajasta katsottuna avoimemmalta, kuin suuriin kokonaistarkasteluihin keskittyvässä kirjallisuudessa, jonka tulokset joskus ovat kovin ennalta nähdyn tuntuisia. Tässä mielessä Rautavirta on ajan hengessä kirjoittanut mikrohistoriaa ja tuonut esiin totunnaista historiaa kuvaa rikastavaa uutta tietoa.

Ville Marjomäki